

Günaydın, T., Ümmet, D. (2023). Ergenlerde Psikolojik İyi Oluş ve Duygusal Özerklik Arasındaki İlişkide Anne Baba Tutumlarının Aracı Rolü. *Social Sciences Research Journal*, 12 (3), 312-324.

Ergenlerde Psikolojik İyi Oluş ve Duygusal Özerklik Arasındaki İlişkide Anne Baba Tutumlarının Aracı Rolü¹

Tuba Günaydın
Milli Eğitim Bakanlığı
Tuzla BİST MTAL
tubagunaydin00@gmail.com
0000-0002-6658-9271

Doç. Dr. Durmuş Ümmet
Marmara Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
dummet@marmara.edu.tr
0000-0002-8318-9026

Özet

Bu araştırmada ergenlerde psikolojik iyi oluş ve duygusal özerklik arasındaki ilişkide anne baba tutumlarının etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma İstanbul'un Tuzla ilçesinde yer alan ortaöğretim kurumlarından 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenimine devam eden 257'si (%55,6) kız, 205'i (%44,4) erkek olmak üzere toplam 462 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ergen bireylerin iyi oluş seviyelerine dair veriler için EPOCH (Ergenlerde Beş Boyutlu İyi Oluş Modeli) Ölçeği, duygusal özerklik seviyelerine ilişkin veriler için "Duygusal Özerklik Ölçeği", anne ve babasından algıladıkları tutumu ölçmek için "Anne-Baba Tutum Ölçeği" ve kişisel veriler için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Aracılık analizinde Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda psikolojik iyi oluşun, kabul/ilgi alt boyutu ile pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda psikolojik iyi oluş ile duygusal özerklik arasında da pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Duygusal özerklik ile Kabul/İlgi alt boyutu arasında da yine pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgular, aracılık analizinin ilk varsayımının sağlandığını kanıtlar niteliktedir. Psikolojik iyi oluşun, Psikolojik Özerklik ve Denetleme alt boyutları ile anlamlı ilişkisi bulunmamıştır. Araştırmanın bir diğer bulgusu olarak, duygusal özerklik ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide anne-baba kabul ilgi puanlarının aracı rolü olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ergenlik, Psikolojik İyi oluş, Duygusal Özerklik, Anne Baba Tutumu*

The Mediating Role of Parental Attitudes in the Relationship Between Psychological Well-Being and Emotional Autonomy in Adolescents

Abstract

This research aims to reveal the impact of parental attitudes on the relationship between psychological well-being and emotional autonomy in adolescents. The study was conducted on 462 high school students, 257 (55.6%)

¹ Bu araştırma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans Programında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

female and 205 (44.4%) male, studying in grades 9, 10, 11, and 12 in secondary schools in the Tuzla district of Istanbul. The “EPOCH (Five-Dimensional Well-Being Model for Adolescents) Scale” was used to obtain data on the levels of well-being of adolescent individuals, the “Emotional Autonomy Scale” was used to obtain data on their levels of emotional autonomy, the “Parental Attitude Scale” was used to measure their perception of parental attitudes, and the “Personal Information Form” prepared by the researcher was used to collect personal data. Pearson's Moment Correlation Coefficient was used in the mediation analysis. As a result of the analysis, it was found that psychological well-being had a moderately significant positive relationship with the Acceptance/Interest sub-dimension. At the same time, a moderately significant positive relationship was found between psychological well-being and emotional autonomy. A positive moderate significant relationship was also found between emotional autonomy and the Acceptance/Interest sub-dimension. These findings indicate that the first assumption of the mediation analysis is fulfilled. There was no significant relationship between psychological well-being and the Psychological Autonomy and Control sub-dimensions. Another finding of the study was that the mediator role of parent acceptance and interest scores in the relationship between emotional autonomy and psychological well-being.

Keywords: *Adolescence, Psychological Well-being, Emotional Autonomy, Parental Attitude*

Giriş

Ergenlik dönemi; fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal, psikolojik olarak gelişim ve değişimleri içeren çocukluk ve yetişkinlik arasında bir köprü olarak ifade edilen bir dönemi kapsamaktadır. Alan yazın incelendiğinde ergeni etkileyen faktörlerden olan anne baba tutumları ile ilgili birçok araştırma ile karşılaşılır (Sevim, 2014). Ergenlik döneminde anne-baba tutumları, ergenlerin yaşadığı değişim ve gelişimlerinde karşılaştığı sorunlar düşünüldüğünde bireyi etkileyen en önemli unsurlardan biri olarak görülmekte ve anne baba tutumlarının ergenin ruh sağlığını üzerindeki etkisinin önemi anlaşılmaktadır (Çelik, 2015). Çocuk yetiştirme tutumu, çocuğa karşı davranışların ve beklentilerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Damon, 1983; Darling ve Steinberg, 1993). Anne baba tutumları birçok farklı şekilde incelenmiştir (Baumrind, 1991; Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling, 1992; Yavuzer, 1993; Yörükoğlu, 2006). Temel olarak anne-baba tutumları; demokratik, izin verici, otoriter ve ilgisiz olarak ele alınabilir. Humphreys (1998), ailelerdeki iletişim kalıplarını sağlıklı ve sağlıklı olmayan üzere iki gruba ayırmıştır (Nazlı, 2003). Sağlıklı ailelerdeki iletişim özellikleri; yargılamama, aktif dinleme, empati, özgür bırakma, açık olma, eşitleme ve tutarlılık olarak ifade etmektedir. Sağlıklı ailenin iletişim modelleri ise; yargılama, üstünlük taslama, denetleme, katılık, kişiselleştirme, tutarsızlık, fazla eleştirme/kabullenme, hedef değiştirme ve sırlar olarak sıralanabilir. Sağlıklı ebeveyn tutumlarına bakıldığında çocukla görüş alışverişinde bulunan, katı ama anlayışlı, sevecen, çocuğa yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak sorumluluk veren, çocuğun bireyselliğine saygılı ebeveynler olarak ifade edilmektedir (Hale, 2008). Yılmaz (2007), sağlıklı aile ortamında yetişen çocukların, kendine ve başkasına saygılı, kendinin ve diğerlerinin sınırlarını bilen, aktif, yaratıcı, girişken ve sağlıklı ilişkiler kurabilen, özgüvenli, açık fikirli, hoş görülü ve sosyal ilişkileri iyi düzeyde çocuklar olarak ifade edilmektedir.

Aileler çocuklarının kendi duygu ve düşünceleri doğrultusunda davranmadığında genellikle onları eleştirir ve baskı altında tutacak yollara başvurur. Bu durumda ergen ailesine karşı sert tepki geliştirir veya kendi içine kapanır. Bu durumda yaşanan iletişimsizlik yaşanan sorunun daha da büyümesine yol açmaktadır (Atabek, 1990). İçinde yaşadığımız zaman dilimi teknolojik, iletişimsel, ekonomik ve toplumsal değişimlerinde içinde olduğu birçok değişimi içermektedir. Bu durum ergenle ebeveynleri arasında oluşan kuşak farkı sorunu daha da fazla hale getirmiştir. Yaşanan bu durumun temeli ergen ve ebeveynler arasında olan iletişim kopukluğu olarak ifade edilebilir (Köknel, 2001). Sağlıklı anne baba tutumlarının olduğu ailelerde aile büyüğünün koyduğu kurallara çok önem verilmektedir. Ailenin çocuk veya genci, az derecede sevgi ve ilgi görmekte, kişiliğine saygı gösterilmemekte ve duygu düşüncelerini ifade etmesine olanak tanınmamaktadır. Böyle bir tutumla karşılaşan birey sosyal olarak diğerleriyle iletişimlerinde düşüncelerini aktarmakta sağlıklı ilişkiler kurmakta güçlük yaşamaktadır (Köknel, 2001). Buradan hareketle her dönemde olduğu gibi kritik bir dönem olan ergenlik çağında da anne baba tutumlarının ergen bireylerin psikolojik iyi oluşları üzerinde önemli etkileri olduğu söylenebilir.

Psikolojik iyi oluş kavramı, bireyin potansiyelinin farkında olmasını ve bunu kullanmasını, hayatını amacı doğrultusunda sürdürmesini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle de bireyin kendisiyle ve diğerleriyle barışık olması, bağımsız bir şekilde yaşayabilmesi ve sosyal ilişkilerinden doyum olarak yaşayabilmesinin bütüncül olarak değerlendirilmesini içerir (Ryff ve Keyes, 1995, akt. Göcen, 2013). Rogers, tam olarak işlevsel olan insanları psikolojik olarak iyi olduklarını ifade etmektedir. Psikolojik olarak iyi olan bireyler, eleştirilere ve yeni yaşantılara açık ve kendine güvenen bireylerdir. Aynı zamanda diğerlerinin değil, kendi duygu ve düşünceleriyle değerlendirme yapan, kişisel olarak gelişimlerini devam ettirmeye istekli, yaratıcı ve özgüveni yüksek bireyler olduğunu ifade etmektedir (Schultz ve Schultz, 2001). Günümüzde psikolojik iyi oluş kavramı, pozitif psikolojiye

katkıda bulunan psikolog Ryff (1989) tarafından son şeklini almıştır. Ryff (1989) bu alanda yapılan birçok çalışmayı inceledikten sonra ve daha geniş şekilde açıklamıştır. Olumlu ilişkiler, yaşam amacı ve özerklik gibi psikolojinin olumlu kavramlarını kullanmış ve bu kuramsal çerçeve üzerinde çalışmalarıyla açıklamıştır. Ryff, psikolojik iyi oluşun çok boyutu bir kavram olduğunu ifade ederek olumlu psikolojik işlevsellik olarak tanımlamaktadır. Psikolojik iyi oluş, kişinin kendi hayatına olumlu bir bakış açısı ile bakması, anlamlı bir yaşantı oluşturması, ilişkide olduğu diğer insanlarla kurduğu hayatta doyum yaşamamasıdır. Kişinin hayatını amaçları doğrultusunda yaşaması, kendi hayat felsefesini ve görüşünü oluşturması ve hayatındaki önemli kararları kendi alabilmesini içeren bir kavram olarak değerlendirilir (Hamurcu, 2011). Bir başka tanımda, bireyin sınırlarını fark etmesi ve kişinin kendi hakkında iyi hisleri olması (kendini kabul), içinde yaşadığı çevreyi kendi ihtiyaçları ve arzuları doğrultusunda şekillendirmesi (çevresel hâkimiyet), içinde bulunduğu toplumda kendi bireysel kararlarını alması ve kendi otoritesini kullanarak bireyselliğini sürdürmesi (özerklik), hayatın zorluklarıyla baş etmesi (yaşam amacı), yetenekleri ve kapasitelerinden faydalanması (bireysel gelişim) psikolojik iyi oluşu ifade etmektedir (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken duygusal özerklik kavramıdır. Duygusal özerklik kavramına bakıldığında, bilişsel idealleştirmeme ve bireyin anne babasını bir birey olarak görmesi, duygusal yönden bağımsızlık ve bireyleşme olarak tanımlanmaktadır (Deniz, 2010). Bireyler farklı dönem süreçlerinde anne babalarına karşı farklı tutumlar sergileyebilmektedirler. Anne babaya olan bağımlılıktan vazgeçilerek, bireyin ayrı bir birey olmasının farkında olması sürecine duygusal özerklik denmektedir. Ergenlikten önceki dönemlerde birey anne babayı idealleştirir. Onları her şeyi bilen yanılmayan bireyler olarak görür. Ergenlikte bu düşünce onları bir insan olarak görme olarak değişikliğe uğrar. Özerklik duygusunun ergenliğin başından sonuna doğru arttığı görülmekte duygusal olarak daha az bağımlı oldukları ortaya çıkmaktadır (Steinberg, 2007). Diğer bir ifadeyle duygusal özerklik, ebeveynlere yönelik olan bireyin algılarındaki değişimler olarak tanımlanır (Steinberg ve Silverberg, 1986). Geleneksel yapıda olan ailelerde yetişen bireylerin aldıkları kararlar aileye bağlı olmaktadır. Bu da bireyin ailelerinin istekleri doğrultusunda hayatlarını devam ettirmelerine neden olmaktadır. Fakat farklı araştırmalarda bu ailede yetişen çocukların akranlarına göre daha eğitilmiş ve kendilerine yeten özerk bireyler olarak görüldüğünü de öne sürmektedir (Özdemir ve Çok, 2011). Ailelerin çocuklarının özerklik ve bağımsızlıklarını desteklemesi ve ergen bireylerin ihtiyaçlarını göz önüne alması oldukça önemlidir. Aile ortamındaki olumlu hava ve sağlıklı iletişimin ergenin özerkliği kazanmasında ve yetişkin olması sürecinde önemli ve bu süreci kolaylaştırıcı bir unsur olarak ifade edilir (Hines, 1997, akt. Musaağaoğlu, 2004). Olumsuz anne-baba tutumlarının olduğu aile ortamında yetişen ergenlerde bazı davranış ve uyum problemlerine rastlanmaktadır. Bireyler için ailesinde uygun rol model alacağı kişinin olmaması, ihtiyaçlarının, beledikleri ilgi ve sevginin yokluğu, ailelerinin eğitim yöntemlerinin tutarsız olması bireylerde davranış ve uyum problemlerine neden olmaktadır. Bireyde yaşanan bu problemlerinin azlığı ya da ortadan kaldırılması ancak ailenin sevgi dolu, hoşgörülü ve güven verici yaklaşımlarıyla mümkün olabilir (Yavuzer, 2014). Bundan dolayı bu çalışma anne baba davranışlarının çocuğu nasıl ve ne derece etkilediği, çocuklarının davranışlarını nasıl şekillendirdiği, kişilik gelişimlerine etkisi konusunda faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca onların eğitiminde uygun olan anne baba tutumlarını öğrenmeleri ve kendi uygulayacağı tutumlar için rehberlik edeceği konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarının duygusal özerklik ve psikolojik iyi oluşa etkisinin incelenmesi, onların gelişimlerini ve psikolojik sağlıklarını etkileyen unsurların daha iyi anlaşılmasını sağlamak adına ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın sonuçları ve içeriği ebeveynler, öğretmenler, ruh sağlığı çalışanları için yararlı olabilecektir. Ebeveynler için ergenlik döneminin önemli özelliklerinden olan özerklik kavramını anlamasında ve çocuklarıyla yaşadığı iletişim ve uyum problemlerini en aza indirmek konusunda rehberlik edeceği ve bu alanda çalışanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı ergenlerde psikolojik iyi oluş ve duygusal özerklik arasındaki ilişkide anne baba tutumlarının rolünü ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır.

1: Ergenlerin duygusal özerklik, psikolojik iyi oluş ve anne baba tutumu toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

2: Ergenlerin duygusal özerklikleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkide anne baba tutumlarının aracı rolü var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, ergenlerde duygusal özerklik ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide anne baba tutumlarının rolünü incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalar, neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek ve iki ya da daha fazla değişken arasında var olan birlikte değişimleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2013). İlişkisel tarama modellerinde yapılan

çözümlemeler karşılaştırma türü veya korelasyon türü olmak üzere iki farklı şekilde yapılabilir. Korelasyon türünde yapılan ilişkisel taramalarda değişkenlerin birlikte farklılaşıp farklılaşmadıkları, eğer farklılaşıyorlarsa değişimin nasıl olduğunun öğrenilmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2016).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Tuzla ilçesinde 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğretime devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklemi ise İstanbul ilinin Tuzla İlçesi'nde 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenimine devam etmekte olan 462 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Bilgiye ulaşma yolunda birtakım engelleri aşmak adına ekonomi, vakit ve iş gücü bakımından örneklemin kolay ulaşılabilirliğinin sağlanmasına kolay ulaşılabilir örnekleme denir (Büyüköztürk, 2018).

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	F	%
Kadın	257	55,6%
Erkek	205	44,4%
Toplam	462	100%

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan çalışma grubundaki öğrencilerin cinsiyet dağılımına göre 462 kişiden 257 kişi (%55.6) kız öğrenci, 205 kişi (%44.4) erkek öğrencidir.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Biyolojik Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	F	%
14	70	15,2 %
15	106	22,9 %
16	131	28,4 %
17	103	22,3 %
18	52	11,3 %
Toplam	462	100%

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan çalışma grubundaki 462 kişiden 70 kişinin (%15.2) yaşı 14, 106 kişinin (%22.9) yaşı 15, 131 kişinin (%28.4) yaşı 16, 103 kişinin (%22.3) yaşı 17, 52 kişinin (%11.3) yaşı 18 görülmektedir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı

Sınıf	F	%
9	105	22,7 %
10	168	36,4 %
11	121	26,2 %
12	68	14,7 %

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan çalışma grubundaki öğrencilerin sınıf dağılımına göre 462 kişiden 105 kişi (%22.7) 9.sınıfa, 168 kişi (%36.4) 10.sınıfa, 121 kişi (%26.2) 11.sınıfa, 68 kişi (%14.7) 12.sınıfa gittiği görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu bölümünde araştırma kapsamında veri toplama amacıyla kullanılmış olan Kişisel Bilgi Formu, Ergenlerde İyi Oluş Ölçeği, Duygusal özerklik Ölçeği (EPOCH), Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacının katılımcılara sosyo-demografik özellikleri belirlemek amacıyla sorduğu soruların olduğu form, kişisel bilgi formudur. Bu araştırmadaki kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ile ilgili bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacının hazırladığı sorular yer almaktadır.

Ergenlerde İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)

Ergenler İçin Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği Kern, Benson, Steinberg ve Steinberg (2016) tarafından geliştirilmiştir. Seligman'ın iyi oluş ile ilgili 5 boyutlu kavramsallaştırmasını ölçmeyi hedeflemektedir. Ölçeğin ergenlere uyarlanan modelinde 5 boyut geliştirilmiştir. Bunlar “bağlılık”, “kararlılık”, “iyimserlik”, “ilişkililik” ve “mutluluk” boyutlarıdır. Ölçekteki maddeler 1= hiçbir zaman ile 5= her zaman arasında 5’li Likert derecelendirmeye göre puanlanmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde, her boyutta puanların ortalamasının alınmasıyla 1 ile 5 arasında bir puan hesaplanmakta ve bu 5 boyut gösterge paneli yaklaşımı ile rapor edilmektedir. Toplamda 20 madde bulunan ölçeğin her boyutunda 4 madde yer almaktadır. Alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 100’dür ve ters puanlanmayı gerektiren madde yoktur. Ölçeklerden alınan puan arttıkça öğrencilerin iyi oluş düzeyleri artmaktadır (Demirci ve Ekşi, 2015).

Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ)

Steinberg ve Silverberg (1986) tarafından geliştirilmiştir. “Duygusal Özerklik Ölçeği” duygusal özerklikten çok, ergenlerin ana-babalarından kopmasını ölçmektedir. 20 maddeden oluşan, 4’lü likert tipi bir ölçektir ve ergenlerin duygusal özerklik düzeyini değerlendirmeyi amaçlar. Ölçeğin 3 alt boyutu bulunmaktadır: “İdealleştirmeme”, “Bağımsızlık” ve “Bireyleşme”. Maddelerin puanlanması 1 ile 4 arasında yapılmaktadır. Ölçeğin maddeleri ‘1= Bana hiç uygun değil, 2= Bana uygun değil, 3= Bana uygun, 4= Bana tamamen uygun’ şeklinde 4’lü Likert biçiminde puanlanmakta, ayrıca 4, 6, 10, 12 ve 14. maddelerde tersine kodlanma yapılmaktadır. Ölçek alt boyutları için ayrı ayrı ve ölçeğin tamamı için toplam puan verebilmektedir. Duygusal Özerklik Ölçeğinin güvenilirliğine ilişkin iç tutarlık katsayıları toplam ölçek için .79, (Deniz vd., 2013). Mevcut araştırmanın hesaplanmış Cronbach alfa değeri ölçeğin toplamı için .83 olarak hesaplanmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) kullanılmıştır. Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991) tarafından çocukların anne ve babasından algıladıkları tutumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiş, ülkemizde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Yılmaz (2000) tarafından ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. ABTÖ üç (3) alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar “kabul/ilgi”, “kontrol/denetleme”, ve “psikolojik özerklik” boyutlarıdır. Birinci ve üçüncü boyuttaki maddeler 4’lü likert tipi ölçekle, ikinci boyuttaki maddelerin ilk ikisi 7’li, diğer maddeler ise 3’lü likert tipi ölçek ile değerlendirilmektedir. Yılmaz (2000) tarafından yapılan araştırmanın lise öğrencileri için güvenilirlik katsayıları ve iç tutarlık katsayıları sırasıyla; Kabul/İlgi alt ölçeği için 82 ve 75, Kontrol/Denetleme alt ölçeği için 88 ve 69, Psikolojik Özerklik alt ölçeği için 76 ve 66 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada “Anne-Baba Tutum Ölçeğinin, Kabul / İlgi alt boyutu Cronbach alfa değeri .77, Psikolojik Özerklik alt boyutu Cronbach alfa değeri .74, Kontrol/Denetleme alt boyutu Cronbach alfa değeri .75 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçeklerin tümü yazarlarından izin alınarak kullanılmıştır. Araştırma için İstanbul Ticaret Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 03.06.2022 tarih ve E-65836846-044-249780 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmacı tarafından 2021-2022 Eğitim Öğretim yılı içerisinde liselerde eğitim görmekte olan 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin bulunduğu liselere gidilerek toplanmıştır. Katılımcılara araştırmacı tarafından verilerin gizliliği hakkında gerekli bilgilendirme yapılarak ölçme araçlarının sağlıklı ve doğru şekilde doldurulmasına yönelik gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada EPOCH ve EPOCH alt boyutlarındaki, ABTÖ ve ABTÖ alt boyutlarındaki, DÖÖ ve DÖÖ alt boyutlarındaki farklılaşmaları ve ABTÖ Kabul/İlgi, ABTÖ Psikolojik Özerklik ve ABTÖ Denetleme Alt Boyutlarının aracılık rollerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın analizlerine geçmeden önce ön analizler yapılmıştır. Bu doğrultuda kayıp veriler incelenmiş, çoklu bağıntı problemi olup olmadığına bakılmış, çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılarak normallik varsayımı incelenmiş ve uç değer analizi yapılmıştır. Mahalanobis uç

değer analizi sonucunda .001 anlamlılık düzeyi dikkate alınarak altı ölçüm veri setinden çıkarılmıştır. Bunun dışında, veri setinde kayıp değer olmadığı ve çoklu bağıntı problemi yaşanmadığı saptanmıştır. Normallik varsayımı kapsamında ise, anne baba beraberlik durumu dışında tüm demografik değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Aracılık analizine geçmeden önce tüm değişkenlerin birbirleriyle arasında anlamlı ilişki bulunması bu analizin bir ön varsayımdır. Bu kapsamda, ilk olarak değişkenlerin normallik varsayım analizi gerçekleştirilmiş ve tüm değişkenlerin basıklık-çarpıklık değerlerinin -1.96 ile +1.96 arasında olduğu saptanmıştır. Normal dağılım gösteren değişkenlerin Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre ABTÖ Kabul/İlgi, ABTÖ Psikolojik Özerklik ve ABTÖ Denetleme Alt Boyutlarının aracılık rolleri incelenmiştir.

Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, dağılım normal olduğunda iki sürekli değişken arasındaki lineer ilişkinin belirlenmesinde kullanılır. (Puth, Neuhäuser ve Ruxton, 2014). Aracı değişken, bir nedensel ilişkiye bağımlı ve bağımsız değişken arasında yer alması durumunda ilgili nedenselliğin gücünü artıran değişkendir (Liu, Maddux ve Johnson, 2004). Bu çalışmada Ergenlerde İyi Oluş Ölçeği (EPOCH), Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ) ve Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) kullanılarak elde edilen verilerin bilgisayar ortamına aktarımı yapılmış ve istatistik paket programı olan SPSS ile çözümlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın belirlenen amaçları çerçevesinde yapılan istatistiksel analizlere dair bulgular verilmiştir.

Ön Analizlere Dair Bulgular

Araştırmanın analizlerine geçmeden önce ön analizler yapılmıştır. Bu doğrultuda kayıp veriler incelenmiş, çoklu bağıntı problemi olup olmadığına bakılmış, çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılarak normallik varsayımı incelenmiş ve uç değer analizi yapılmıştır. Mahalanobis uç değer analizi sonucunda .001 anlamlılık düzeyi dikkate alınarak altı ölçüm veri setinden çıkarılmıştır. Bunun dışında, veri setinde kayıp değer olmadığı ve çoklu bağıntı problemi yaşanmadığı saptanmıştır. Normallik varsayımı kapsamında ise, anne baba beraberlik durumu dışında tüm demografik değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 4. Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık Ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	\bar{X}	Ss	Çarpıklık	Basıklık
1. EPOCH	3.45	.71	-.32	-.40
2. EPOCH Bağlılık Alt Boyutu	3.49	.86	-.22	-.55
3. EPOCH Kararlılık Alt Boyutu	3.30	.83	-.18	-.39
4. EPOCH İyimserlik Alt Boyutu	3.29	.99	-.21	-.72
5. EPOCH İlişkililik Alt Boyutu	3.83	.99	-.66	-.46
6. EPOCH Mutluluk Alt Boyutu	3.31	1.02	-.20	-.76
7. ABTÖ Kabul/İlgi Alt Boyutu	26.45	5.35	-.33	-.40
8. ABTÖ Psikolojik Özerklik Alt Boyutu	22.50	5.50	-.21	-.43
9. ABTÖ Denetleme Alt Boyutu	27.11	6.00	.32	.31
10. DÖÖ	34.02	8.16	-.11	-.46
11. DÖÖ İdealleştirmeme Alt Boyutu	12.39	3.53	-.06	-.40
12. DÖÖ Bağımsızlık Alt Boyutu	9.91	2.87	.05	-.65
13. DÖÖ Bireyleşme Alt Boyutu	11.72	3.62	.26	-.58

EPOCH: İyi Oluş; ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği; DÖÖ: Duygusal Özerklik Ölçeği.

Değişkenler Arası İlişkilere ve Aracılık Analizlerine Dair Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri ve aracılık rolünü görebilmek amacıyla yapılan analizlere dair bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Değerleri Ve Cronbach Alfa Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	Cronbach α
1. EPOCH	1					.90
2. ABTÖ Kabul/İlgi	.62**	1				.77
3. ABTÖ Psikolojik Özerklik	.07	.12*	1			.74
4. ABTÖ Denetleme	.08	.11*	-.17**	1		.75
5. DÖÖ	.52**	.67**	.27**	.19**	1	.83

Not 1. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Not 2. 1: EPOCH: İyi Oluş; ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği; DÖÖ: Duygusal Özerklik Ölçeği.

Tablo 5 incelendiğinde psikolojik iyi oluş puanları ile hem anne-baba kabul/ilgi hem de duygusal özerklik puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir ($p < .05$). Ancak psikolojik iyi oluş ile anne-baba psikolojik özerklik ve anne-baba denetleme puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Tablo 6. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	CR- α
1.	1													.72
2.	.45**	1												.67
3.	.48**	.44**	1											.78
4.	.36**	.30**	.48**	1										.79
5.	.48**	.35**	.67**	.54**	1									.83
6.	.72**	.65**	.83**	.73**	.83**	1								.90
7.	.39**	.34**	.51**	.54**	.52**	.62**	1							.77
8.	-.02	.07	-.00	.13**	.09*	.07	.12*	1						.74
9.	.04	.07	.10*	.03	.08	.08	.11*	-.17**	1					.75
10.	.33**	.28**	.46**	.39**	.46**	.51**	.66**	.09*	.14**	1				.76
11.	.32**	.27**	.42**	.37**	.42**	.48**	.62**	.14**	.22**	.66**	1			.60
12.	.11*	.20**	.22**	.21**	.31**	.28**	.37**	.40**	.11*	.39**	.46**	1		.70
13.	.30*	.31**	.44**	.39**	.48**	.52**	.67**	.27**	.19**	.84**	.84**	.77**	1	.83

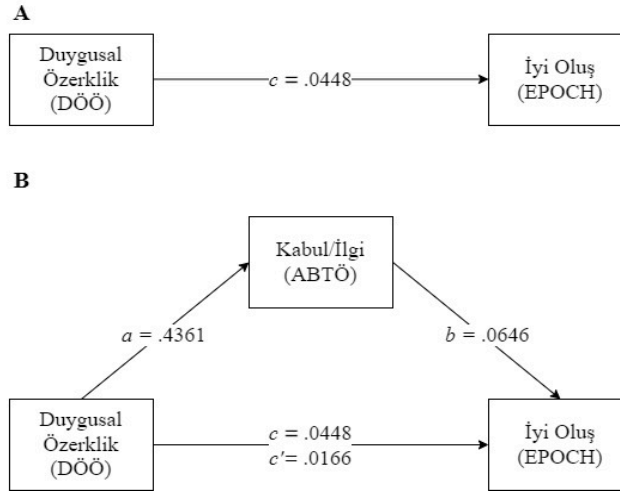
Not 1. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Not 2. 1: EPOCH Bağlılık Alt Boyutu; 2: EPOCH Kararlılık Alt Boyutu; 3: EPOCH İyimserlik Alt Boyutu; 4: EPOCH İlişkililik Alt Boyutu; 5: EPOCH Mutluluk Alt Boyutu; 6: EPOCH Toplam Puan; 7: ABTÖ Kabul/İlgi Alt Boyutu; 8: ABTÖ Psikolojik Özerklik Alt Boyutu; 9: ABTÖ Denetleme Alt Boyutu; 10: DÖÖ İdealleştirmeme Alt Boyutu; 11: DÖÖ Bağımsızlık Alt Boyutu; 12: DÖÖ Bireyleşme Alt Boyutu; 13: DÖÖ Toplam Puan.

Tablo 3 ele alındığında, psikolojik iyi oluş toplam ve tüm alt boyutları ile anne-baba kabul/ilgi puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır ($p < .05$). Ancak psikolojik iyi oluş toplam ve tüm alt boyutları ile anne-baba psikolojik özerklik ve anne-baba denetleme puanları arasında ilişkiler bulunmamaktadır ($p > .05$). Yine aynı tablo incelendiğinde psikolojik iyi oluşun toplam ve alt boyut puanları ile duygusal özerkliğin toplam ve tüm alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Tüm bu bulgulara göre ergenlerin anne-baba koruma-ilgi ve duygusal özerklik puanları arttıkça psikolojik iyi oluşları da artmaktadır.

Anne-Baba Kabul/İlgi Alt Boyutunun Aracılık Rolü:

Aracılık analizine geçmeden önce tüm değişkenlerin birbirleriyle arasında anlamlı ilişki bulunması bu analiz için ön varsayımdır. Bu kapsamda, ilk olarak değişkenlerin normallik varsayım analizi gerçekleştirilmiş ve tüm değişkenlerin basıklık-çarpıklık değerlerinin -1.96 ile $+1.96$ arasında olduğu saptanmıştır. Normal dağılım gösteren değişkenlerin Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda EPOCH'un ABTÖ Kabul/İlgi alt boyutu ile pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda EPOCH ile DÖÖ arasında da pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. DÖÖ ile ABTÖ Kabul/İlgi alt boyutu arasında da yine pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgular, aracılık analizinin ilk varsayımının sağlandığını kanıtlar niteliktedir.

Şekil 2. Duygusal Özerklik İle İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kabul/İlginin Aracı Rolü

Şekil 2-A'da araştırmanın yordayan değişkeni olan duygusal özerkliğin yordanan değişken olan iyi oluşa giden yol katsayısının (c) $.0448$ olduğu belirlenmiştir ($p \leq .000$). Bu bulgu, araştırmanın ikinci varsayımının sağlandığını göstermektedir. Şekil 2-B'de görüldüğü üzere, duygusal özerklikten kabul/ilgiye giden yol katsayısının (a) $.4361$ ($p \leq .000$) ve kabul/ilgiden iyi oluşa giden yol katsayısının (b) $.0646$ ($p \leq .000$) olduğu hesaplanmıştır. Elde edilen bu bulgu ile araştırmanın bir diğer varsayımının da sağlandığı anlamı taşımaktadır. Yine Şekil 2-B'de, kurulan modele kabul/ilgi aracı değişkeni eklendiğinde duygusal özerklik ile iyi oluş arasındaki yol katsayısı (c') $.0166$ 'ya düşmüştür. Yol katsayısının $.0282$ düzeyinde azalması ile kabul/ilginin duygusal özerklik ile iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı role sahip olduğu tespit edilmiştir ($c - c' = .0282$; $p \leq .000$). Bu bulgu ile iyi oluşun açıklanması amacıyla kurulan aracı model istatistiksel olarak doğrulanmıştır.

Kabul/İlgi değişkeninin aracılık rolünün anlamlılığı bootstrapping yöntemi ile incelenmiştir. Bootstrapping yöntemi, dolaylı yoldan oluşan etkinin anlamlılık düzeyini tespit etmek amacıyla kullanılan çağdaş bir yaklaşımdır (MacKinnon, Lockwood ve Williams, 2004). Bu çalışmada aracılığın anlamlılığını tespit etmek amacıyla bootstrap değeri (yeniden örneklem sayısı) 5000 yapılmıştır. Bir başka ifadeyle, 5000 alt örneklem üzerinden güven aralığı değerleri hesaplanmıştır. Duygusal özerklik ile iyi oluş arasındaki ilişkide kabul/ilginin kısmi aracı rolünün anlamlı olup olmadığını saptamak için yapılan bootstrap testinde %95 güven aralığında alt ve üst sınırlar arasında sıfır (0) değerinin olmadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen sonuç, kabul/ilginin söz konusu ilişkide kısmi aracı rolünün anlamlı olduğunu göstermiştir (%95 GA [.0220, .0347]). Elde edilen bulgular Tablo 54'te sunulmuştur.

Tablo 7. Doğrudan ve Dolaylı Etkilere İlişkin Bootstrapping Analizi Sonuçları

Test Edilen Yol	β	Sh_x	%95 Güven Aralığı	
			Alt Sınır	Üst Sınır
Doğrudan				
Duygusal Özerklik → Kabul/İlgi	.4361*	.0230	.3909	.4813
Kabul/İlgi → İyi Oluş	.0646*	.0064	.0520	.0773
Duygusal Özerklik → İyi Oluş	.0448*	.0035	.0379	.0516
Dolaylı				
Duygusal Özerklik → Kabul/İlgi → İyi Oluş	.0282*	.0032	.0220	.0347

* $p < .05$; Not. β : Standartlaştırılmamış katsayı

ABTÖ Psikolojik Özerklik Alt Boyutunun Aracılık Rolü:

Aracılık analizine geçmeden önce tüm değişkenlerin birbirleriyle arasında anlamlı ilişki bulunması bu analizin bir ön varsayımdır. Yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizinde ABTÖ Psikolojik Özerklik alt boyutunun EPOCH ile anlamlı ilişkisinin bulunmaması ($p > .05$) nedeniyle aracılık analizi gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

ABTÖ Denetleme Alt Boyutunun Aracılık Rolü:

Aracılık analizine geçmeden önce tüm değişkenlerin birbirleriyle arasında anlamlı ilişki bulunması bu analizin bir ön varsayımdır. Yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizinde ABTÖ Denetleme alt boyutunun EPOCH ile anlamlı ilişkisinin bulunmaması ($p > .05$) nedeniyle aracılık analizi gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bulgularına bakıldığında, psikolojik iyi oluş toplam ve tüm alt boyutları ile anne-baba kabul/ilgi puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Ancak psikolojik iyi oluş toplam ve tüm alt boyutları ile anne-baba psikolojik özerklik ve anne-baba denetleme puanları arasında ilişkiler bulunmamaktadır. Yine bulgular incelendiğinde psikolojik iyi oluşun toplam ve alt boyut puanları ile duygusal özerkliğin toplam ve tüm alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Tüm bu bulgulara göre ergenlerin anne-baba koruma-ilgi ve duygusal özerklik puanları arttıkça psikolojik iyi oluşları da artmaktadır.

Psikolojik olarak kendini iyi hisseden anne babalar, çocukların eğitiminde sevgi dolu ve bununla birlikte kural koyabilen bireyler olmaktadır. Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken demokratik tutum sergilediklerinde çocuklarını daha özerk, kendine güvenen ve yaşam doyumları yüksek bireyler olarak yetiştirirler. Aile, birbiriyle sürekli etkileşim halinde olan bir birimdir. Aile içindeki bireylerin iyi oluşu çocuğu psikolojik, sosyal, duygusal ve bilişsel olarak daha iyi gelişim göstermesine ve daha sağlıklı bireyler olmasına olanak sağlar. Psikolojik iyi oluşu yüksek olan anne babanın yetiştirdiği çocuklar, ebeveyn olduklarında yine psikolojik iyi oluşu yüksek çocuklar yetiştirmektedir. Psikolojik iyi oluşu düşük anne babalar ise öfkeli, sabırsız, katı kuralları olan ebeveynler olmakta, çocuğuna otoriter tutum sergilemekte ve çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği öngörülmektedir. Literatür incelendiğinde iyi oluş kavramı; psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş şeklinde ayrılarak incelenmektedir. Kavramlar birbirleriyle benzerlik gösterdiğinden yapılan incelemelerde psikolojik iyi oluşun yanında öznel iyi oluş ile ilgili makalelere de tartışma kısmında yer verilmiştir.

Eroğlu (2017), evli bireylerin psikolojik iyi oluş ile ebeveyn tutumlarını incelediği araştırmasında, evli kadın ve erkeklerin psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça demokratik ebeveyn tutumlarının da arttığını tespit etmiştir. Araştırmanın bulguları yapılan bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Karabeyeser (2013), üniversite öğrencilerinin anne baba tutumu ve stresli yaşam olaylarına göre psikolojik iyi oluşunu incelediği araştırmasında demokratik anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin, diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hâkimiyet ve kendini kabul düzeylerinin otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulguları yapılan bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Yapılan bu çalışmayı destekleyen bir diğer çalışma olan, McCampbell (2012) ebeveyn bağlanma stillerinin, psikolojik iyi oluşun özerklik boyutu haricinde diğer tüm boyutlarının anlamlı yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir. Ertaş (2020),

lise öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ve stresle baş edebilme yaklaşımının öznel iyi oluş düzeylerini yordadığı araştırmasında ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından duyarlılık, denetim, özerklik desteği ile öznel iyi oluşun aile içi ilişkiler, olumlu duygular, yaşam doyumu ve diğerleri ile ilişkiler alt boyutlarında anlamlı derecede pozitif ilişki tespit etmiştir. Bir diğer çalışma olan Türkmen (2012), ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutumların bireylerin mutluluk düzeyini etkilediğini ifade etmiştir. Gotlib, Mount, Cordy ve Whiffen (1988), yaptıkları çalışmada depresyonda olan kadınların çocukluk dönemlerinde ebeveynlerini daha çok koruyucu anne baba tutumuna sahip olarak algıladıklarını ifade etmiştir. Özkan (2014), ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelediği çalışmada ergenlerdeki öznel iyi oluşun, demokratik anne babaya sahip bireylerin, ihmalkâr ve otoriter anne babaya sahip bireylere göre anlamlı derecede pozitif yönde farklılaştığını ifade etmiştir. Özdemir (2012b) ergenlerin öznel iyi oluşunun demografik değişkenler, ana-baba kontrolü ve ana-baba kabul/ilgisi açısından incelediği çalışmada anne baba kabul/ilgisinin ergenlerin iyi oluş üzerine etkisi varken, anne baba kontrolünün daha sınırlı düzeyde bir etkisi bulunduğu ifade etmiştir. Araştırmanın sonuçları yapılan bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Duygusal özerklik kavramı, ergenlerin ebeveynlerinden sağlıklı bir şekilde ayrışmasını ifade eder. Duygusal özerkliği kazanan birey karşılaştığı güçlükleri aile desteği olmadan aşabildiğinde psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olacağı; bireyleşme sürecinde ailesinden yeterince destek alamayan ergenlerin ise psikolojik iyi oluş düzeylerinin düşük olacağı öngörülebilir. Yapılan bu çalışmada ergenlerin duygusal özerklik puanları arttıkça psikolojik oluşlarının da arttığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde psikolojik iyi oluş ve duygusal özerklik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunmaktadır.

Poyraz (2019), ergenlerde iyi oluşun duygusal özerklik açısından incelediği çalışmada duygusal yönden ebeveyninden kopuş yaşayan ergenin genel iyi oluş seviyesinde gözle görülür bir artış meydana geldiğini tespit etmiştir. İyi oluştaki artışla birlikte ergenin sahip olduğu mutluluk, bağımsız olma arzusu, motivasyon gibi unsurlarında bu durumdan etkilendiğini ifade etmektedir. Araştırmanın bulguları yapılan bu çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Literatürde çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte bulgulara rastlanmıştır (Chirkov ve Ryan 2001; Kermen ve Sarı 2014; Kocaefe, 2013; Niemiec vd., 2006; Sarı ve Özkan, 2016). Bir diğer çalışma olan Karakuş (2020), ergenlerin duygusal özerkliklerini yordamada öznel iyi oluş ve ebeveyne bağlanmanın rolünü incelediği çalışmada duygusal özerkliğin, öznel iyi oluşu pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Güney (2017), ergenlerde duygusal özerklik, sosyal destek ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada ergenlerin öznel iyi oluş ile duygusal özerklik idealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyleşme arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit etmiştir. Özer, (2009) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada öznel iyi oluşun düzeyinin yüksekliğinin, özerklik düzeylerinin yüksekliğine de etki ettiğini ifade etmiştir. Lamborn ve Steinberg (1993) ise yapılan bu çalışmanın aksine duygusal özerklik puanı yüksek olan ergenlerin, düşük olanlara göre daha fazla stres yaşadıklarını tespit etmiştir (akt. Morsünbül, 2011).

Araştırmanın aracılık analizi sonucuna göre duygusal özerklik ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide anne-baba kabul/ilgi değişkeninin kısmi aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle anne-baba kabul/ilgi değişkeni devreye girdiğinde duygusal özerkliğin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi azalmaktadır. Bu bulguya göre anne-baba kabul/ilgi değişkeni psikolojik iyi oluşta duygusal özerklik kadar etkili bir değişkendir. İlgili literatür incelendiğinde bu değişkenler arasında aracılık analizi yapılan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak alandaki okumalardan ve yukarıda bahsedilen ilişkilerden de hareketle, duygusal özerkliğin psikolojik iyi oluşta tek başına yeterli bir belirleyiciliğinin olmadığı, anne-baba kabul/ilginin devreye girmesiyle daha anlamlı bir hal aldığı söylenebilir. Psikolojik iyi oluşta anne baba tutumlarının ne denli önemli olduğu bilgisinden hareketle bu bulgunun beklenen bir bulgu olduğu ileri sürülebilir.

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular kapsamında belirlenen öneriler yer almaktadır. Duygusal özerkliğin özellikle özdeşim mekanizmasının devam ettiği ergenlik döneminde kazanılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda ergenlik döneminde olan öğrencilere yönelik duygusal özerklik ve iyi oluş ile ilgili psiko-eğitim programları düzenlenebilir. Öte yandan anne-babalara da ergenlikte duygusal özerkliğin psikolojik iyi oluşa etkisinin anlatıldığı eğitimler yapılmasının olumlu sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Literatür incelendiğinde duygusal özerklik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara pek rastlanmamıştır, bu konuda daha fazla çalışma daha farklı yaş grupları, farklı sosyal kültürel ve ekonomik koşullara sahip olan bireylerle yürütülebilir. Ayrıca konunun dinamiklerinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi adına nitel veya karma yöntem metotlarla yürütülecek çalışmaların ilgili alanın zenginleşmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Atabek, E. (1990). *Gençlik Duvarları Yıkıyor* (7. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Baumrind, D. (1991). The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

- Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. Ve Köklü, N. (2013). Sosyal Bilimler için İstatistik (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Chirkov, V. ve Ryan, R. M. (2001). Parent and Teacher Autonomy-Support in Russian and U.S. Adolescents: Common Effects on Well-Being and Academic Motivation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 618-635.
- Çelik, E., G. (2015). Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Damon, W. (1983). Social and Personality Development. New York: Morton and Company Inc.
- Darling, N. Ve Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Demirci, İ. ve Ekşi, F. (2015). Ergenler için Beş Boyutlu İyi Oluş Modeli: EPOCH Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerliliği ve Güvenirliği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 9-30.
- Deniz, M. (2010). Ergenlerde sır saklamanın duygusal ve gelişimsel değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, M., Çok, F. ve Duyan, V. (2013). Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Ergenler İçin Uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 32(167), 352-363.
- Eroğlu, F. (2017). Evli bireylerde psikolojik iyi oluş ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ertaş, İ. (2020). Lise öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ve stresle baş edebilme yaklaşımının öznel iyi oluş düzeylerini yordaması. Yayınlanmamış doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gotlib, I. H., Mount, J. H., Cordy, N. I. Ve Whiffen, V. E. (1988). Depression and Perceptions of Early Parenting: A Longitudinal Investigation. *The British Journal of Psychiatry: The Journal of Mental Science*, 152, 24-27.
- Göcen, G. (2013). Pozitif Psikoloji Düzleminde Psikolojik İyi Olma ve Dini Yönelim İlişkisi: Yetişkinler Üzerine Bir Araştırma. *Toplum Bilimleri*, 7(13), 97-130.
- Güney, M. A. (2017). Ergenlerde duygusal özerklik, sosyal destek ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hamurcu, H. (2011). Ergenlerin yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluşlarını yordamada psikolojik ihtiyaçlar. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hale, R. (2008). Baumrind's parenting styles and their relationship to the parent developmental theory. ETD Collection for Pace University. AAI3319535. Erişim tarihi 6 Ocak 2023, <https://digitalcommons.pace.edu/dissertations/AAI3319535>
- Karabeyeser, M. (2013). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları ve stresli yaşam olaylarına göre psikolojik iyi oluşu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar Teknikler İlkeler (31. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kermen, U. Ve Sarı, T. (2014). Üniversite Öğrencilerinde İhtiyaç Doyumu ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 175-185.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. ve Ryff, C. D. (2002). Optimizing Well-being: The Empirical Encounter of Two Traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007-1023.
- Kocaefe, T. (2013). The relationship between autonomous parenting style mindfulness level and psychological well-being. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köknel, Ö. (2001). Kimliğini Arayan Gençliğimiz. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Lamborn, S. D. ve Steinberg, L. (1993). Emotional Autonomy Redux: Revisiting Ryan and Lynch. *Child Development*, 64(2), 483-499.

- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Liu, L., Maddux, C. ve Johnson, L. (2004). Computer Attitude and Achievement: Is Time an Intermediate Variable? *Journal of Technology and Teacher Education*, 12(4), 593-607.
- Mccampbell, D. S. (2012). Relationships between attachment and psychological well-being in Hispanic American and non-Hispanic White college students. Yayınlanmamış doktora tezi. Fordham University, New York.
- Morsünbül, Ü. (2011). Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Musağaoğlu C. (2004). Ergenlik sürecinde özerkliğin gelişimi ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nazlı, S. (2003). Aile Danışmanlığı (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2006). The Antecedents and Consequences of Autonomous Self-Regulation for College: A Self-Determination Theory Perspective on Socialization. *Journal of Adolescence*, 29, 761-775.
- Özdemir, Y. (2012b). Ergenlerin Öznel İyi Oluşunun Demografik Değişkenler, Ana-Baba Kontrolü ve Ana-Baba Kabul/İlgisi Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 165, 21-33.
- Özdemir, Y. Ve Çok, F. (2011). Ergenlikte Özerklik Gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 152-164.
- Özer, G. (2009). Öz-belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, İ. (2014). Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Poyraz (2019), ergenlerde iyi oluşun duygusal özerklik açısından incelediği çalışmasında duygusal yönden ebeveyninden kopuş yaşayan ergenin genel iyi oluş
- Puth, M. T., Neuhäuser, M. Ve Ruxton, G. D. (2014). Effective Use of Pearson's Product–Moment Correlation Coefficient. *Animal Behaviour*, 93, 183-189.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is Everything, or is it? Explorations on the Meaning of Psychological Well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Sarı, T. ve Özkan, İ. (2016). Ergenlerin Öznel İyi Oluşları ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünen Adam the Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29, 155-162.
- Sevim, S. (2014). Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği Ergen ve Ana Baba Sürümlerinin Uyarlanması. *Düşünen Adam*, 27, 291-300.
- Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2001). Modern psikoloji tarihi [A history of modern psychology]. İstanbul: Kaknus Yayınları.
- Steinberg, L. (2007). Ergenlik. Ankara: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L. ve Silverberg, S. B. (1986). The Vicissitudes of Autonomy in Early Adolescence. *Child Development*, 57, 841-851.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. Ve Darling, N. (1992). Impact of Parenting Practices on Adolescent Achievement: Authoritative Parenting, School Involvement, and Encouragement to Succeed. *Child Development*, 63(5), 1266-1281.
- Türkmen, M. (2012). Öznel iyi oluşun yapısı ve anababa tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 41-73.
- Yavuzer, H. (1993). Çocuk Psikolojisi (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014). Ana-Baba ve Çocuk (25. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

- Yılmaz, Y. (2007). Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2006). Çocuk Ruh Sağlığı: Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları. İstanbul: Özgür Yayınları.